ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Walther von der Vogelweide. Werke : Text u. Prosaübersetzung; Erl. d. Gedichte; Erklärung d. wichtigsten Begriffe / Walther von der Vogelweide; Joerg Schaefer [Hrsg.] – Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972. – 594 S. (Schaefer).

О. Ю. Винник
(Львів)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ПРОГРАМУВАННЯ

Запропоновано аналіз функціонування термінологічної лексики в англомовному дискурсі програмування під кутом зору когнітивно-комунікативної та антропоцентричної парадигм мовознавства. Дослідження показало, що терміни несуть найбільше номінативно-інформативне навантаження у текстах цього типу дискурсу. Вони дають можливість їх автору доводити до відома адресата максимум інтелектуальної інформації у найбільш чіткій і лаконічній мовній формі.

***Ключові слова**: англомовний дискурс програмування, термін, термінологія, функція.*

Предложен анализ функционирования терминологической лексики в англоязычном дискурсе программирования с точки зрения антропоцентрической и когнитивно-коммуникативной парадигм языкознания. Исследование показало, что термины несут наибольшую номинативно-информативную нагрузку в текстах этого типа дискурса. Они дают возможность их автору доводить до сведения адресата максимум интеллектуальной информации в наиболее четкой и лаконической языковой форме.

***Ключевые слова**: англоязычный дискурс программирования, термин, терминология, функция.*

The paper analyses functioning of terminological lexis in the English programming discourse from the viewpoint of communicative, cognitive, and anthropocentric linguistic paradigms. The study has revealed that terms bear the greatest nominative and

informative load in this type of discourse. They allow the author to bring to the recipient's notice the maximum of intellectual information in the most precise and concise speech form.

***Key words**: the English programming discourse, term, terminology, function.*

У сучасній лінгвістичній науці прийнято розмежовувати дві сфери існування терміна: сферу фіксації та сферу функційності. Сферою фіксації вважають спеціальні словники, довідники, енциклопедії, в яких термін становить одиницю мови. Тут термін перебуває в умовах закритої системи, ізольовано від інших термінів, він статичний і незмінний, межі його смислів доволі чіткі, варіювання мовної форми під час позначення спеціального поняття незначне. Для позначення одного й того ж поняття використовується невелика кількість синонімічних варіантів, і всі вони подані у словнику. Сфері фіксації протиставлена сфера функційності, тобто тексти різних жанрів спеціальної літератури, де термін представлений як одиниця мовлення. Тут термін існує у контексті, активно взаємодіє з іншими термінами у межах конкретної терміносистеми, він динамічний, підвладний різноманітним змінам, які відбуваються у мові певної галузі знання. Функційний аспект у вивченні термінології має велике наукове значення, оскільки всі істинні властивості терміна розкриваються лише у процесі його використання в умовах усного чи письмового професійного спілкування спеціалістів.

У контексті новітньої лінгвістичної парадигми чимраз актуальнішими стають проблеми, пов'язані з формуванням, збереженням і передаванням знань за допомогою термінологічних одиниць, систематизацією терміносистем окремих галузей знання та вивченням різних аспектів їх утворення і функціонування у загальній системі мови [2; 3]. У вітчизняному мовознавстві об'єктами наукових розвідок уже ставали такі англомовні галузеві термінології, як економічна (М. В. Бєлозьоров, С. М. Рибачок), фінансова (А. В. Грицьків), юридична (А. М. Ляшук), травматологічна (І. Ф. Стоянова), машинобудування (О. А. Литвинко). У коло досліджень потрапляє англомовна термінологія різних комп'ютерних галузей: інформатики та обчислювальної техніки (Т. В. Акулініна, Л. О. Андрієнко, Г. Г. Бабалова, В. Д. Бялик, Т. Г. Скопюк), штучного інтелекту

(В. Д. Сліпецька), кібернетики (Е. Р. Брагіна, Г. І. Сидорук), що свідчить про актуальність подальшого дослідження зазначеної проблематики.

Об'єктом дослідження у цій статті є термінологія програмування як інструмент організації та репрезентації спеціальних знань у відповідній науково-професійній галузі. Матеріалом дослідження слугували терміни програмування, запозичені з двомовних і тлумачних словників комп'ютерних термінів, а також автентичних англомовних книг з програмування за 1991 – 2010 роки. Мета дослідження полягає у встановленні особливостей функціонування англійської термінології програмування з використанням методів прагмалінгвістики та когнітивної лінгвістики. Необхідність аналізу англійської термінології програмування підсилюється відсутністю спеціальних досліджень зазначеної термінологічної підсистеми в англістиці.

Термінологічна лексика виділяється у текстах з програмування порівняно легко. Її перевіряють за спеціальними термінологічними словниками, наприклад, Англо-українським тлумачним словником з обчислювальної техніки, інтернету і програмування (2006).

У наведеному нижче прикладі підкреслено всі вжиті в ньому терміни, щоб продемонструвати їх помітне кількісне переважання над іншими видами лексики (зауважимо, приклад узято з тексту, призначеного для програміста-початківця) [5, с. 140]:

In C++, the structure name, or tag name*, is a type. In the preceding declaration,* struct *is a keyword,* point *is the structure tag name, and the variables* x *and* y *are members of the structure. The declaration* point *can be thought of as a blueprint; it creates the type* point*, but no instances are allocated. The declaration*

point pt;

allocates storage for the variable pt*. To access the members of* pt*, we use the member access operator, represented by a period, or dot. It is a construct of the form*

structure_variable.member_name

Лексико-семантичний аналіз фрагмента виявив наявність у ньому таких основних груп термінологічної лексики: 1) терміни на позначення базових понять програмування, як-от *C++, tag name, declaration, keyword, structure, type* тощо; 2) терміни на по-

значення базових комп'ютерних понять, наприклад, *to allocate, storage, to access* тощо; 3) терміни інших наук, що входять до складу терміносистеми програмування без зміни їхніх конкретнонаукових значень, а саме математичні терміни *variable, period, dot*. Крім того, фрагмент містить синонімічні пари термінів (*structure name – tag name, period – dot*).

У фрагменті є кілька термінологічних словосполучень типу Noun + Noun (*structure name, tag name*) і типу Noun + Noun + Noun (*structure tag name, member access operator*). Услід за О. М. Іващишин [1], під термінологічним словосполученням розумітимемо складений термін, який виражає поняття певної галузі знань або фахової діяльності, представлений сталим прийменниковим чи безприйменниковим словосполученням, складається зі стрижня та залежних компонентів і підпорядковується закономірностям функційності терміносистеми певної галузі.

Окрім термінів, типовою ознакою англомовного дискурсу програмування та рисою цього фрагмента є введення в основний текст повідомлення одиниць певної *мови програмування* – формальної знакової системи, призначеної для передавання команд і даних від людини до комп'ютера. Мова програмування, як і будь-яка інша мова, становить набір символів (алфавіт), систему правил складання базових конструкцій мови (синтаксис) та правила тлумачення мовних конструкцій (семантика). Відмінність мови програмування від природної чи будь-якої іншої штучної мови полягає у тому, що тексти на мові програмування можна автоматично транслювати у машинний код, що його розуміє комп'ютер. Отже, англійська мова не є мовою програмування, хоча деякі її субмножини використовуються у мовах програмування 4-го покоління. Щоб відрізнити одиниці англійської мови від елементів програмного коду, застосовуються різноманітні шрифтові засоби (різний тип шрифту, напівжирний шрифт, курсив тощо). Наприклад, у наведеному вище фрагменті елементи тексту програми інкорпоровано в основний текст і надруковано із застосуванням іншого типу шрифту, ніж основний текст англійською мовою (**point pt**, ***structure_variable.member_name***).

У складі наведеного вище фрагмента терміни виконують передовсім номінативну функцію, позначаючи назви різних спеціальних понять зі сфери програмування. Крім номінативної,

будь-який термін виконує комунікативну функцію, суть якої полягає у тому, що терміни є основним засобом вираження, збереження і передавання знань у професійному дискурсі, а також засобом встановлення інтелектуального контакту з читачем. У текстах англомовного дискурсу програмування на терміни припадає основне семантичне навантаження, максимум інтелектуальної інформації про позначувані ними явища, вони займають головне місце серед інших загальнолітературних і службових слів. Їх вважають найінформативнішою частиною лексичної системи професійного дискурсу (тексту). Зауважимо, що одним із засобів, які забезпечують високу інформативність спеціального тексту і наведеного вище прикладу, є термінологічні словосполучення, які, на думку О. М. Іващишин [1, с. 13], реалізують свій понятійний потенціал за мінімальних затрат використаних у них мовних засобів.

Терміни дають можливість максимально точно, чітко й економно викласти зміст професійної дисципліни й забезпечити правильне розуміння змісту повідомлення на професійну тематику. Іншою важливою функцією терміна, яку він реалізує у дискурсі, є когнітивна. Як слушно стверджує А. М. Ляшук [4, с. 8], термінологічна лексика акумулює в собі результат інтелектуального розвитку її носіїв у певній галузі знання. У термінах програмування реалізуються механізми пізнання цієї галузі, у них репрезентовано структури спеціального знання, які слугують відправною точкою в осмисленні професійного простору і сприяють оптимальній організації професійної діяльності програмістів.

В англомовному дискурсі програмування терміни є своєрідними інструментами, за допомогою яких відбувається організація, структуризація й кодування спеціальної інформації. Для фахівця побіжного погляду на вжиті у тексті терміни зазвичай достатньо для того, щоб встановити його основний предметний зміст. Щодо елементів мови програмування, то програміст читає їх так само легко, як текст, написаний його рідною мовою. Те, що для нефахівця здається суцільною тарабарщиною, для програміста наповнено важливим смислом і значенням. Найкращого розуміння текстової інформації звичайно досягне лише той читач, який належно володіє понятійно-категорійним апаратом певної сфери діяльності й відповідною йому системою термінів.

Знання і розуміння термінології певною мірою свідчать про знання і розуміння самого предмета. У цьому плані адресант, який доречно й адекватно використовує професійну термінологію, й адресат, який правильно її розуміє, тим самим підтверджують свій професійний статус, володіння предметом розмови, право його обговорювати та, що найважливіше, мають найбільший шанс досягти взаєморозуміння.

Отже, термін програмування є лексичною одиницею, яка використовується для аналітичного мовного оформлення спеціального поняття зі сфери програмування. В англомовному дискурсі програмування терміни відіграють основну роль у передаванні змістово-фактуальної інформації та виступають ефективним засобом інтелектуалізації й раціоналізації мовлення програмістів.

Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на дослідження структури та розвитку англомовної термінології програмування та на вирішення проблем, пов'язаних із перекладом англійських термінів програмування українською мовою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іващишин О. М. Англійські термінологічні словосполучення у текстах з проблем техногенного впливу на довкілля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / О. М. Іващишин. – Львів, 2007. – 20 с.
2. Какзанова Е. М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научно-математического дискурса : монография / Е. М. Какзанова ; Рос. акад. наук, Ин-т языкознания. – М. : Товарищество научных изданий КМК, 2009. – 162 с.
3. Кияк Т. Р. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : Вид. дім "КМ Academia", 2000. – 218 с.
4. Ляшук А. М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 "Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство" / А. М. Ляшук. – К., 2007. – 20 с.
5. Pohl Ira. C++ by Dissection / Ira Pohl. – Addison-Wesley, 2002. – 501 p.